

SEMINARAS „KOVOJANTI LIETUVA 1944-1953 m.“ (5)

Merkinės puolimas

Data: 1996 12 14

Vieta: Alytaus apskrities teritorinės gynybos rinktinės štabas

Pranešėjas: Varėnos raj. TG vadas majoras S.Bartuška

1. Įžanga: Bendra situacija. Okupantų pajėgos. Partizanų junginiai Merkinės apylinkėse.
2. Merkinės puolimas: tikslas, sumanymas, eiga, pasekmės.
3. Apibendrinimas. Puolimo reikšmė.

Antrojo pasaulinio karo frontui nugarmėjus link vakarų, okupantai Lietuvoje nesnaudė – siekė galutinai palaužti nepriklausomybę, stiprinti savo įtaką ir valdžią visuose miestuose, dažniausiai pasekdami pasakėlę apie „šviesų rytojų“ arba iš seno įpročio pažvangindami ginklais ir tuo demonstruodami savo galybę. Apmaudu, bet okupantui nedaug pastangų reikėjo, kad įnarpliotų į klastingą politikos voratinklį tik nuo plūgo akis pakėlusį lietuvių. Susikūrė liaudies gynėjų – istrebitelių būriai. Monstras džiaugėsi užvedęs tautos susinaikinimo mašiną ir prognozavo gražią ateitį. Alytaus apskrityje buvo skirta 500, Varėnos – 200, Lazdijų – 250 sribų etatų (L121 p).

Miesteliuose stovėjo rusų kariuomenės NKVD daliniai, aktyviai veikė MGB-KGB ir partiniai funkcionieriai. Nuoširdžiai tikėdami galimybe sugrąžinti Lietuvai nepriklausomybę tautos sūnūs būrėsi į partizanus ir savo apsisprendimą reišė pasipriešindami ginklu ir aukodami savo gyvybę. Partizaninis karas neaplenkė Varėnos krašto. 1945 m. gegužės mėn. buvo įkurta Dzūkų grupė, kurią sudarė Merkio, Geležinio Vilko ir Šarūno rinktinės. 1945 m. lapkrityje grupė pavadinta A apygarda. Apygardai vadovavo pik. ltn. Juozas Vitkus – Kazimieraitis. Geležinio Vilko rinktinę sudarė du batalionai, kurie apėmė Varėnos – Rudnios ir Valkininkų – Eišiškių – Onuškių valsč. teritorijas, viso apie 100 kovotojų. Vadovavo ltn. Lionginas Švalkus – Šernas. Šarūno rinktinę sudarė du batalionai: Kapčiamiesčio, Leipalingio, Veisiejų ir Seirijų, viso apie 120 kovotojų. Vadovavo A.Kulikauskas – Daktaras. Merkio rinktinei vadovavo Adolfas Ramanauskas – Vanagas. Šią rinktinę sudarė Merkinės, Marcinkonių ir Druskininkų batalionai.(2.189 – 192 p). Rinktinėje buvo apie 130 kovotojų (2.199 p).

Po 1945 m. birželio mėn. partizanų nesėkmių Varčios miške (Daugų – Alovės valsč. apyl.), Merkio rinktinės štabą Vanagas perkėlė į Merkinės valsč. Kasčiūnų km., šiuo metu gyvenančio buvusio partizano Juozo Jakavonio – Tigro sodybą. Rugsėjo mėn. 18 d. A. Ramanauskas – Vanagas praneša Dzūkų grupės (A apygardos) vadui J. Vitkui – Kazimieraičiui apie tuo metu jo vadovaujame batalione užsiregistravusius 99 partizanus ir 31 jau žuvusį (3. 198 p.). Dar spalio mėn. Vanagai kilo mintis užpulti Merkinės miestelį. Tam pradėta intensyviai ruoštis. Netoliese, Lankininkų km. prieigose laikinai perkeltas A apygardos štabas sudarė galimybes glaudžiai bendradarbiauti. Netrukus gaunami žvalgybos duomenys, (*pridedami slaidai demonstravimui*) kuriuos, kaip rašo Vanagas „nujausdamas Merkinės puolimą gimnazijos mokinys (berods VII kl.) a.a. partizanas Žvalgas man pristatė kaip žvalgybos duomenis. Vertindamas šiuos duomenis, galiu pasakyti, kad tai išties puikiai atliktas darbas – tvarkingai nubraižytas miestelio planas, pažymėti visi namai, jų griuvėsiai, apkasai, bunkeriai, surašyta kur gyvena istrebiteliai, rusai ir komunistai, galimos atsišaudymo kryptys, svarbią svarbią reikšmę turintys objektai: rusų štabas, NKVD būstinė, kalėjimas, valsčius, paštas, kooperatyvas, sandėliai ir kt. Galutinis sprendimas – pulti Merkinę buvo priimtas A apygardos vado Kazimieraičio vadovystėje, kai 1945 m. gruodžio 4 d. Puvočių kaime, poilsio metu netikėtai prieš užpulti, žuvo Marcinkonių bataliono vadas Šernas (leitenantas Lionginas Švalkus (2.191 p) su dviem kovos draugais. Jie laikėsi iki paskutinio šovinio, o paskui metėsi į sraunųjį Merkį. Tai išaiškėjo, kai partizanas Tigras rado Merkiu plaukusią maldaknygę, kuri priklausė Šernui. Partizanai troško atkeršyti priešui.

Kazimieraitis pritarė sumanymui ir davė daug naudingų patarimų“ (4.128).

Užduoties įvykdymas nebuvo lengvas. „Reikėjo skubiai surinkti vyrus, kurie jau buvo pasiskirstę gyventi žiemai“ (4.128) (*pridedama demonstravimui slaidos apie Merkinės valsčiuje išsidėsčiusių partizanų bunkerų tinklą*).

A. Ramanauskas – Vanagas numatė partizanų susitelkimo vietą tiesiog netoliese savojo bunkerio ir pasiuntė Studentą – Alfonsą Bucevičių ir Strazdą – Bronių Čapliką (3.615 p.) surinkti jo žiniai priklausančių Merkio rinktinės vyrų. Pats su Gegučiu – Vincu Ivanausku išskubėjo pakviesti į talką Siaubą – Antaną Grušauską – Šarūno rinktinės kar. Juozapavičiaus grupės vadą su savo vyrais. Susitikimas vyko ties Uciekos dvaru, kitoje Nemuno pusėje. Pats Siaubas susitikime nedalyvavo. Su įgaliotais partizanų vyresniaisiais sutarta taip: „Siaubas skubiai surenka vyrus ir gruodžio 14-osios naktį, maždaug 2,5 km atstumu nuo Merkinės sunaikina keletą aršių komunistų. Paskui patraukia dar arčiau miestelio ir, užėmęs pozicijas, laukia (4.129 p.). Tikėtasi, „kad rusai, kaip ir paprastai, visomis pajėgomis puls ton pusėn. Tuomet Vanagas su savo vyrais, vos išgirdęs, kad Siaubo vyrai kaunasi, puls patį miestelį“ (4.129). Vyrus planuota sutelkti prie Stangės upelio ties Žydų kapinėmis nuo Lankininkų kaimo pusės, pulti per tiltelį ir toliau veikti dviem grupėm – viena prie bažnyčios, kita – prie cerkvės aikštės (*pridedamas demonstravimui žemėlapis 1:25000*). Iš karto po susitikimo su kar. Juozapavičiaus grupės partizanais, nuvykta į susitikimą su Marcinkonių bataliono vyresniaisiais Nemunu – Vincu Kalanta ir Vieversiu – Juliumi Karpiumi (3. 608 ir 621p.). Šie pažadėjo, „kad atvyks 10 vyrų ir

drauge dalyvaus kautynėse. Turėjo atsigabenti minosvaidį ir nedidelį kiekį minosvaidžio šovinių (4.130 p.). Druskininkų bataliono vadui Balučiu (Balčiūnui iš Gudelių km) su jam priklausančiais vyrais pavesta gruodžio 15-osios rytą nukirsti telefono laidus, jungiančius Merkinę su Druskininkais, ir visai trukdyti vykstančiam prieš pastiprinimui (*pavaizduota žemėlapyje*).

Gruodžio 13 dienos vakare pradėjo rinktis vyrai į Vanago numatytą vietą. Dalis iš jų tik čia sužinojo, kam jie šaukiami. Iki gruodžio 14-osios ryto susirinko apie 70 vyrų. Pradėta tvarkytis ir ruošti kautynėms. Paskirti vadai grandžių, skyrių, būrių vadovavimui kautynių metu. Pietų metu, apie 15 val., atvyko sąjūdžio talkininkas iš Lankininkų km. ir pranešė, kad pas juos atvažiavo 12-ka Merkinės istrebitelių konfiskuoti turto. Tuo metu jie apiplėšdinėjo kaimo gyventoją Kuliešių.

Buvęs Merkinės NKVD skyriaus operatyvinis darbuotojas K. Javseičikas savo prisiminimuose teigia, kad „Lankininkuose liaudies gynėjai tada turėjo pagalbinį ūkį, kur užsiaugindavo daržovių, rugių, kiaulių, pašarų keletui savo arklių. Tą dieną apie dešimt liaudies gynėjų kartu su Bronium Gembicku (būrio vadu) nuvažiavo iš ten atsivežti šieno“ (5.30 p.). Kovotojams reikalaujant „Kad čia dar ir pamušti gera proga“, nutarta priešą „pamokyti“. Kadangi A.Ramanauskas – Vanagas buvo numatęs pulti Merkinę kaip tik iš šios pusės, tai nelabai norėjo patenkinti talkininko prašymo, bet vėliau bendram kovotojų pageidavimui pritarė.

Partizanai buvo suskirstyti į dvi grupes. Pirmas būrys, vadovaujamas Strazdo, skubėjo užimti pozicijas prie Lankininkų km. kapinių, o antras būrys, vadovaujamas Vanago, turėjo užkirsti priešui kelią nuo Merkinės pusės (*demonstruojama žemėlapyje*).

Tuo metu sniego danga buvo virš 10 cm, pušų šakos aplipusios storu sniego sluoksniu, todėl buvo blogas matomumas. Tad išėjus Vanagai į keliuką, tik už 15 m buvo praėję du sribai, kuriuos čia pat jis ir nukovė. Prasidėjo kautynės. Partizanai šaukdami „Pirmyn!“ vilnimi pradėjo slinkti prieš link. Sribai, iš ugnies stiprumo supratę, kad partizanų nemažai, spruko kiek kojos neša (4.131). Žuvo 2 sribai. Vienas iš jų buvo būrio vadas Bronius Gembickas.

Po šio įvykio, jau pradėjus temti, Kazimieraitis su visu štabo inventoriumi skubiai persikėlė per Merkį į naują vadavietę. Vanagas, paėmęs nukautųjų ginklus ir kulkosvaidį, sutelkė vyrus į vieną vietą ir nedelsdamas pradėjo žygį, apeinant Merkinę iš Subartonių pusės. Padariusi didžiulį lanką Vanago vadovaujama partizanų kuopa, gruodžio 15 d. apie 1 val. nakties atvyko į Kaminčiškės kaimą, netoli vandens malūno ant Straujos upelio (duomenys iš part. Juozo Jakavonio atsiminimų) (*parodyta žemėlapyje*). Pasidalinta į dvi grupes ir apsinakvydinta pas du šalimai gyvenančius ūkininkus. (3.199 p). Anksti ryte į Merkinę pasiųstas žvalgas grįžęs pranešė, kad „tuo tarpu Merkinėje ramu. Privežta daug eglių šakų vainikams nukautam istrebitelių viršininkui.“ (4.132). Taip pat sužinoma, kad: „1. Tą patį vakarą istrebiteliai ir rusai nuskubėjo įvykio vieton (*parodyta žemėlapyje*) 2. Apie jo (būrio) sugrįžimą nieko nežinoma. 3. Mieste ramu ir rusų bei istrebite-

lių taip jau nesimato. Antroje Nemuno pusėje – tyla.“ (iš Merkio rinktinės štabo metraščio) (3.199). Pusryčiai pagaminami labai vėlai, todėl vyrai keliami apie 9 val. „Tvarkosi. Galutinai paskirsto Vanagas žmones. Labai sunku, nes vyrai tik susirinkę, sunkiai susigaudo kam kas priklauso ir t.t.

Studentas su savo skyriumi, gavęs užduotį pasaloje apšaudyti į kautynes vykstantį prieš pastiprinimą iš Alytaus, nuskuba į Subartonių mišką, Gelovinės kaimo link (*parodyta žemėlapyje*). Vanagas nuvyksta pas kitą kaimyną ir įspėja greit tvarkytis, nes tuo metu jau būta 11 vai. Jis vėl sugrįžta prie pirmųjų žmonių. Tuo pat metu pasigirsta užnemunėjų kautynių ugnis. Vyrai sujuda. Vanagas įsako tučiuojau judėti (3.199 p.). Siaubas buvo surinkęs apie 100 vyrų. Pagal susitarimą nakčia kaime buvo iššaudyti komunistai, o pats su kuopa užėmęs pozicijas pasaloje, laukė atvykstančio prieš. Iš žvalgybos sužinojęs, kad Vanago kuopa vakar dalyvavo kautynėse su istrebiteliais, kur buvo nukautas jų viršininkas, Siaubas pagalvojo, kad Vanagas su vyrais bus atsitraukęs ir puolime dalyvauti negalės. Kadangi Siaubas iš seniau palaikė gerus santykius su toje pusėje Nemuno stovėjusio rusų garnizono kariais kurie saugojo tiltą, tikėdamasis, kad susitars ir šie praleis gražiuoju partizanus per tiltą, nusprendė pats pulti miestelį iš už Nemuno. Tačiau rusų sargybiniai iš pradžių sutikę, šoko į bunkerį ir atidengė ugnį. Partizanai bandė šturmu paimti bunkerį, bet nepavyko. Du partizanai buvo nukauti, o kitiems Siaubas įsakė atsitraukti, mėgino keltis per Nemuną ties Maksimonių kaimu, tačiau nesėkmingai.

Šį susišaudymą Vanago kuopa palaikė už kautynes pasaloje, kaip puolimo pradžios ženklą. Skubiai su bėgta prie netoliese esančio malūno. Tuo pat nupjauti du telefono stulpai ir nukirsti laidai, jungę Merkinę su Alytumi. Šeštadienį žmonės buvo suvažiavę į malūną, todėl skubiai paimta reikiamas kiekis rogių ir patraukta į Merkinę. Kad geriau skirtųsi savi nuo prieš, kiekvienas partizanas ant abiejų rankovių turi prisisegęs po baltą kaspiną. Priartėjus prie kapinių, partizanai šoka iš rogių ir skleidžiasi dviem būriais į kovinę rikiuotę (*parodyta žemėlapyje*). „Balta raketa Vanagas duoda ženklą puolimui, ir vyrai pajuda. Užimami kapai. Vaidevutis – Rokas Bingelis vadovauja antram būriui ir puola kairiau, Vilniaus gatvės link. Pirmajam būriui tenka vadovauti Vanagui. Šio būrio vadu paskirtas Gailius – Vincas Batulevičius. Užėmę kapus Vanago vyrai nesustodami puola toliau. Matomumas labai blogas nes smarkiai sninga. Rusai ir istrebiteliai menkai laikosi ir slepiasi“ (3.199). Buvęs uolus Merkinės enkavedistas K.Javseičikas prisimena, kaip tūnodamas savo būstinėje puolimo metu girdėjęs partizanus uždainuojant : (5.34 p.) „Vilniaus kalneliai, sveikiname jus! Puoškite drąsuoliams tinkamus kapus“. „Užimami rusų namai. Užimamas paštas. Užimamas valsčius. Užimama milicija. Užimamas kalėjimas. Kooperatyvas lieka užpakaly. Antrasis būrys užima Vilniaus gatvę, bet blogiausia – nutraukia ryšį su pirmuoju būriu ir visų kautynių metu Vaidevutis nesirūpina“ (3.200 p). Neįveikiama kliūtimi, atnešusia partizanams daugiausia nuostolių, tampa bažnyčios ir cerkvės bokštuose įsitvirtinę stribai su kulkosvaidžiais. Partizanai turėdami ir du „pancerfaustus“ nesiryžta juos panaudoti prieš kulto pastatus. Šūviai iš bažnyčios pakerta:

1. Senovaitį – Vincą Česnulevičių;

2. Putiną – Zigmą Remeiką, būrio vadą;
3. Milžiną – Vladą Jakubėną;
4. Siaubą – Joną Volungevičių;
5. Šviedrį – pavardė nežinoma

ir sužeidžia Audrą – Vytautą Treigį, būrio vadą.

„Tuo pat metu gaunamas pranešimas, kad rusai, išsidėstę kituose kapuose, pradeda puolimą. Taip pat praneša apie triukšmą nuo plento pusės. Pasirodžiusi tanketė nuo plentų kryžkelės pradeda apšaudyti miestelį. Nuo Lankininkų pasirodo grįžtantis istrebitelių būrys. Antrasis būrys, nelaukęs įsakymo, pradeda trauktis. Siaubo kuopa iš už Nemuno „nerado jokių ženklų“. Vanago duotu įsakymu, paimami sužeisti Siaubas ir Audra, ir duodamas įsakymas atsitraukti į kapus. Čia susijungia abu būriai ir pamažu, nemokant komandų ir daugumos net neįsivaizduojant pačio atsitraukimo tvarkos, traukiamasi.

Stribai partizanų toliau nepersekioja, stipriai sninga, miestelis pilnas dūmų. Prie Subartonių miško kuopa sustabdoma perskaičiuojami kariai, ginklai, apibūdinamos klaidos. Vanagas padėkoja dalyvavusiems puolime partizanams, pagerbia kritusius kovoje ir liepia skirstytis.

Vėliau A.Ramanauskas – Vanagas savo pranešime A apygardos vadui J.Vitkui – Kazimieraičiui apie Merkinės miestelio puolimo rezultatus nurodo, kad:

„- miesto puolime dalyvavo 45 partizanai. Puolimui vadovavo rinktinės vadas Vanagas.

– skaitant rusus, istrebitelius ir miliciją, prieš buvo 120.

– žuvo 5 (penki) partizanai, 1 (vienas) sužeistas.

– žuvo 15 rusų ir du istrebiteliai, 1 sužeistas.

Paimta: 4 (keturi) kulkosvaidžiai, 3 (trys) šautuvai, 2 (du) automatai, 2 (dvi) rašomosios mašinėlės.

Sunaikinta: valsčiaus būstinė su visais dokumentais.

Sunaikinta: Milicijos būstinė, dokumentai. Rusų namai, paštas.

Puolimo išvados:

Pasisekimas pilnai neišnaudotas dėl kautynių metu pasikeitusių aplinkybių, neįvykdžius iš anksto sutarto kautynių plano iš partizano Siaubo pusės“ Pasirašo Vanagas (3.201 p.). Kokias klaidas padarė partizanai pasiruošimo ir puolimo metu? A.Ramanauskas – Vanagas nurodo keletą:

Pirma. Neišlaikyta tarp vadų paslaptis dėl ko juos buvo pradėta rinkti. Vienas iš jų, Butageidis – Vladas Pielikis pasisakė netgi keletai civilių gyventojų. Vanagas tai tik įtarė, o šiandien aišku, kad buvo paruoštas Merkinės gynybos planas.*(pridedamas) (trumpai pakomentuojama schema).*

Antra. Puolimo metu nutrauktas ryšys tarp būrių. Ryšininkai, gavę užduotis, dingo kaip vandenys. Taip pa-

sielgė netgi ryšininkų vyresnysis Jazminas – Juozas Lepeška, buvęs Merkinės gimnazijos mokytojas, kuris neatsispyrė savo žingeidumui ir vietoj užduoties vykdymo, smukęs į gimnaziją, ten buvusiems mokiniams išrėžė ilgą kalbą.

Trečia. Pats A.Ramanauskas – Vanagas miestelio kautynėms vadovavo pirmą kartą, ir partizanams, daugumoje netarnavusiems kariuomenėje ir didžia dalimi pirmą kartą dalyvavusiems kautynėse, sunku buvo vadovauti.

Ketvirta. Kol viskas sekėsi gerai, partizanai miestelyje jautėsi ne kaip kautynių lauke, bet gal daugiau kaip atlaiduose. Vieni šeiminkavo valsčiuje, kiti milicijoje, tretį apsupę kokį nors namą iš visų pusių šaudydavo į jį. Labai daug buvo šaudoma ir šoviniai netaupomi.

Penkta. Partizanai buvo neapmokyti taktikos judant mūšio metu, visi ėjo stati, nepaisydami jokių taisyklių.

Šešta. Pažadėję atvykti Marcinkonių bataliono vyrai laiku nesuskubo, kad galėtų dalyvauti Merkinės puolime. Lyg teisindamiesi dėl to, gruodžio 16-tos naktį puolė Perlojos bažnytkaimį ir sunaikino ten buvusių istrebitelių įgulą.

Septinta. Neįvykdė duoto uždavinio ir Druskininkų bataliono vadas. Kai jis su keliais civiliais asmenimis ruošėsi nutraukti laidus, buvo pastebėti sunkvežimiu važiuavusių rusų ir vos sveiką kailį išnešė.

Galėčiau nuo savęs pridurti, kad mano manymu pagrindinė priežastis, dėl ko nebuvo pasiektas tikslas – neužimtas Merkinės miestelis, tai Siaubo vadovaujamos kuopos pasilikimas kitoje Nemuno pusėje, praktiškai stebėtojo vaidmenyje.

Situacija pasikeitė dar iš vakaro ir dėl to turėjo būti skubiai siunčiami ryšininkai įspėti Siaubą, kad šis per naktį persikeltų per Nemuną. Naivu buvo tikėtis, kad rusų sargybiniai gali leisti laisvai peržygiuoti tiltą. Be to, po kautynių Lankininkuose turėjo būti aišku, kad pirmiausia istrebiteliai vyks šukuoti miško, kur buvo nukautas jų būrio vadas, o ne ten, kur Siaubo vyrai sunaikino kelis nereikšmingus komunistėlius. Gana svarbu buvo ir tai – tarp partizanų nebuvo pakankamos karinės drausmės, susiklausymo. Ne visiems kovotojams buvo žinomos individualios užduotys, kurias jie turėjo įvykdyti. Aukštesnių vadų įsakymų nevykdymas ir savarankiškų, kaip taisyklė – klaidingų, sprendimų priėmimas.

Tačiau negaliu įvertinti ir gerųjų pusių:

Pirma: Tai puiki žvalgyba.

Antra: Drąsa, narsa ir ryžtas, pasiaukojimas.

Trečia: Savo teritorijos žinojimas ir jos savybių maksimalus išnaudojimas.

Ketvirta: Vanago, kaip vado, tik teigiamas vertinimas, ruošiantis ir vykstant kautynėms, bei priimant sprendimus, staiga pasikeitus situacijai.

Penkta: Puolimas buvo įvykdytas staiga ir netikėtai, nors kaip žinome, jo buvo laukiama.

Merkinės puolimas eilinį kartą parodė, kad partizanai nesiruošia sėdėti sudėję rankų. Sukėlė daug išgąščio istrebiteliams ir tuometiniams respublikos valdžios funkcionieriams. Jau rytojaus ankstų rytą į Merkinę atsisukubino MVD ministras Juozas Bartašiūnas ir kiti „atsakingi respublikos tarybiniai ir partiniai darbuotojai, komunistus sukviėtė partorgas Bernardas Mizaras „(5.39.)

Taigi, Merkinės puolimas iš tikrųjų neeilinis įvykis.

Paruošė majoras S.Bartuška

Naudota Literatūra:

1. „Laisvės kovų archyvas – 17“, Kaunas, 1996 m.
2. N.Gaškaitė, D.Kuodytė, A.Kašėta, B.Ulevičius „Lietuvos partizanai 1944- 1953 m.“, Kaunas, 1996 m.
3. D.Kuodytė, A.Kašėta „Laisvės Kovos 1944 – 1953 metais“, Kaunas, 1996 m.
4. A.Ramanauskas – Vanagas „Daugel krito sūnų...“, Vilnius „Mintis“, 1992 m.
5. K.Jevseičikas „Giltinės sutramdymas“, Vilnius „Periodika“ 1989 m.

Apie Merkinės miestelio puolimą

Ištrauka iš Lietuvos partizanų A apygardos Merkio rinktinės štabo metraščio apie Merkinės miestelio puolimą
1945m. gruodžio mėn. 15d.

Šeštadienis. 15d. Apsistojam pas du ūkininkus. Pasiunčiama žvalgyba Merkinėn. Vyrai ilsisi, ir džiovinami batai. Keliami vyrai apie 9 vai. Tvarkomasi. Galutinai paskirsto Vanagas žmones. Labai sunku, nes vyrai tik susirinę, sunkiai susigauo kam kas priklauso ir t.t.

Gauname pranešimus iš Merkinės: 1. Tą patį vakarą istrebiteliai ir rusai nuskubėjo įvykio vieton. 2. Apie jo sugrįžimą nieko nežinoma. 3. Mieste ramu ir rusų bei istrebitelių taip jau nesimato. Antroje pusėje Nemuno – tyla. Vanagas nuvyksta pas kitą kaimyną ir įspėja greit tvarkytis, nes tuo metu jau būta 11 vai. Vanagas vėl sugrįžta prie pirmųjų žmonių. Tuo pat metu pasigirsta užnemunėję kautynių ugnis. Vyrai su-juda. Vanagas įsako tučtuojau judėti.

Skubama plento link. Pranešimas vykti duodamas jo žmonėms, ku-rie randasi pas kaimynus. Nupjaunamas telefono stulpas ir kirviu nu-kertami laidai. Persimetama į naują keliuką šalia plento. Gegutis su keliais vyrais čium-pa pirmus pasitaikiusius arklius ir tuoj čia pat iš malūno pristato daugiau rogių, kuriose sėda visi Vanago vyrai, ir dumia tiesiai į Merkinę.

Geras pusvalandis nuo duoto ženkle, ir vyrai jau vilny išsidėstę prie pat Merkinės. Pakeliui laimina vyrai, moterys, seneliai ir senelės bei moksleiviai, nes visi supranta, kas turi tuoj įvykti.

Balta raketa Vanagas duoda ženklą puolimui, ir vyrai sujuda. Užimami kapai. Vaidevutis vadovauja antram būriui ir puola kairiau, Vilniaus gatvės link. Pirmasis būrys tenka vadovauti Vanagai. Būrio vadu šiam būriui priskirtas Gailius. Užėmę kapus Vanago vyrai nesustodami puola toliau. Matomumas labai blogas, nes smarkiai sniega. Rusai ir istrebiteliai menkai laikosi ir slepiasi. Užimami rusų namai. Užimama paštas. Užimama valsčius. Užimama milicija. Užimamas kalėjimas. Kooperatyvas lieka užpakaly. Antrasis būrys užima Vilniaus gatvę, bet blogiausiai – nutraukia ryšį su pirmuoju būriu ir visų kautynių metu Vaidevutis lyšiu nesirūpina. Vanagas įsako atnaujinti ryšį, bet vyrai neįgudę, to neįvertina ir nepadaro. Visi eina stati, nežino jokios manevrinės rikiuotės, ir tai labai pykino Vanagą, nors kaltinti ir nebuvo ko, nes apmokymas nebuvo galimas.

Atsišaudoma kulkosvaidžiais iš cerkvės ir bažnyčios bokštų bei vidaus. Briedžio taikli ugnis nutildo cerkvę, bet bažnyčios liesti Vanagas nedrįsta, nes tai šventa visų tikinčiųjų vietovė, o taip pat ir visų partizanų. Sutinkama geriau aukotis, bet bažnyčios neliesti. Šūviai iš bažnyčios, kuria pasinaudoja išgamos, pakerta Senovaitį, Putiną, Milžiną, Siaubą ir Šviedrį – sužeidžia Audrą.

Tuo pat metu gaunamas pranešimas, kad rusai, išsidėstę kituose kapuose, pradeda puolimą. Taip pat pranešama apie triukšmą nuo plento pusės. Antrasis būrys be įsakymo pradeda trauktis. Vyrai kaip anksčiau, taip ir dabar nesilaiko manevrinės rikiuotės formų. Pasirodo nuo priešų pusės žalia šviesa. Siaubas nerodo jokių ženklų. Vanago duotu įsakymu, paimami sužeisti Siaubas ir Audra ir duodamas įsakymas atsitraukti į kapus. Čia susijungia abu būriai ir pamažu, nemokant vykdyti komandų ir daugumos net neįsivaizduojant pačio atsitraukimo plano, traukiamasi.

Kautynių rezultatai: Partizanų žuvę – 4-i ir 2 (du) sužeisti. Priešų žuvę -1, o apie kitus tuo tarpu neturima davinių. Daugiausiai tikimasi iš Siaubo pasalų.

Paimta: 2 (dvi) rašomosios mašinelės, 3 (trys) nauji kulkosvaidžiai, sunaikintas valsčius, apnaikinta milicija ir paštas bei rusų namai.

Pasitraukus apie 4 km., padaromas poilsis. Surikiuojami žmonės. Trumpas Vanago žodis. Pagerbiami kautynėse kritusieji draugai. Duodamas įsakymas iki atskiro įsakymo išsiskirstyti. Įsakymas tuoj pat įvykdomas. Vyrai, nors ir apturėjus aukų, išsiskirsto geroje nuotaikoje ir pasiryžę gavus ženklą vėl kovoti.

LSSR VSKA. Baudž.b.f. B.44618/3. T.10. L.154. Originalas. Mašinarštis.